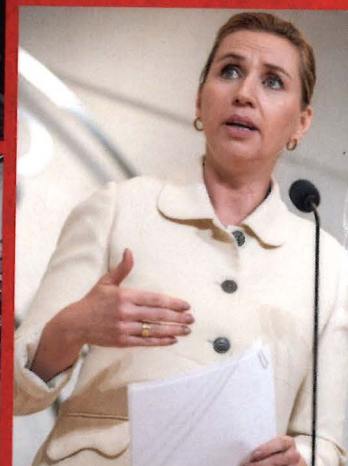
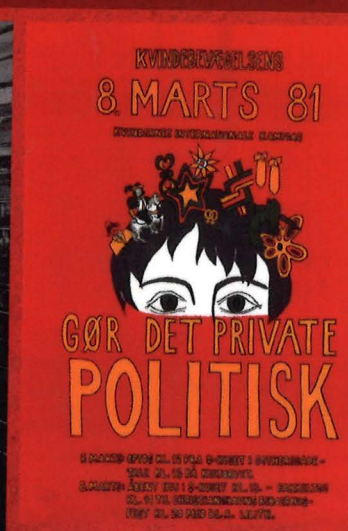

Dorthe Chakravarty
Hanne Mortensen

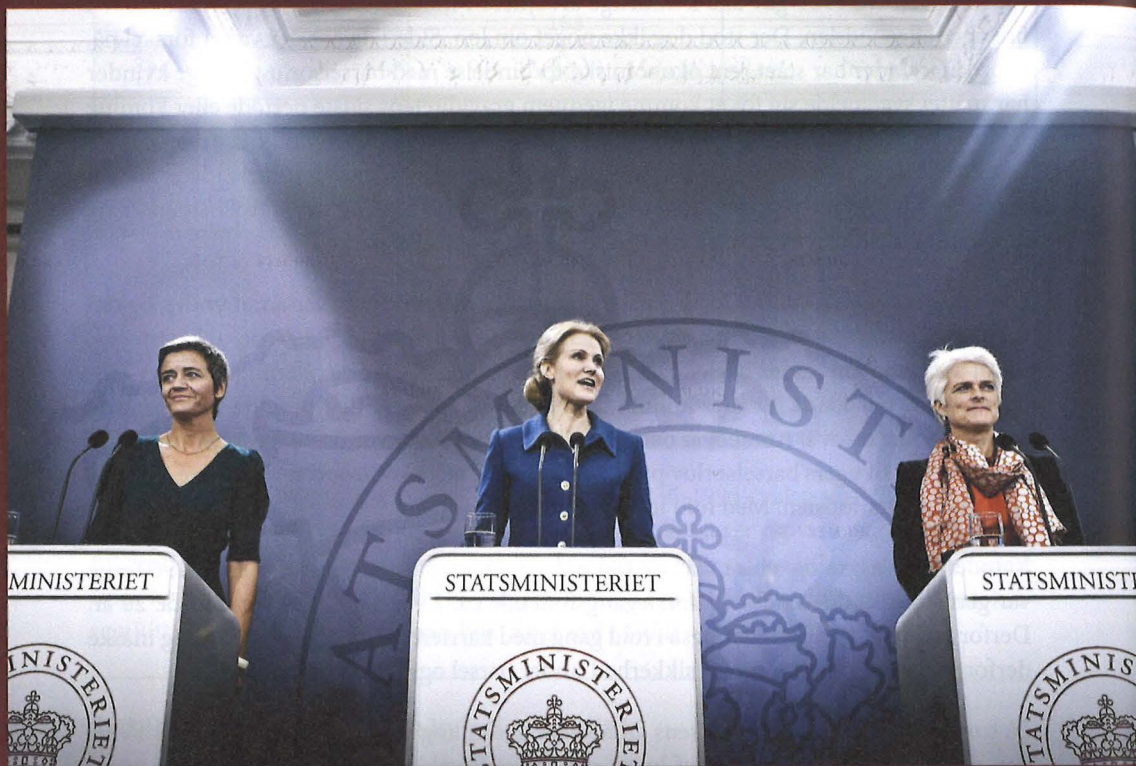
DE DANSKE KVINDERS HISTORIE

2. udgave

systeme ▶

Teenageren	90
Prævention og legalisering af abort	91
Det private er politisk	93
Homoseksualitet	95
Kvinder i politik	96
Barselsorlov	97
6: Efter 2000 Den danske kvinde i et nyt årtusinde	99
En kvinde som statsminister	99
Ligestilling på uddannelserne og arbejdsmarkedet	100
Ikke to, men flere køn	101
Moderne moderskab	102
Seksuelle krænkelser og #metoo	104
Samtykkelov	105
Vold mod kvinder	106
En ny kropslighed?	108
Popkultur og feminisme	111
Sociale medier	112
Afslutning	115
7: Temaer og kilder	117
Tema: Ligestilling, uddannelse og arbejdsmarkedet	117
Kilde 1: Erindring om livet som strikkerske	119
Kilde 2: Artikel af Herman Bang om syersker	121
Kilde 3: Lissy Elmquist, kronik om husmødre og arbejdsmarkedet	121
Kilde 4: Tegneserien "En kvindes dag", 1975	123
Kilde 5: Interview med en hjemmegående mor	125
Kilde 6: Julia Lahme, klumme om køn, karriere og familie	126
Kilde 7: Mette Schack Dahlmann, om kvindelige håndværkere	127
Kilde 8: Elever, der i 1915 og 2014 fuldførte uddannelser	128
Kilde 9: Gifte kvinder på arbejdsmarkedet	130
Kilde 10: Andelen af husmødre 1940-1991	131
Kilde 11: Mænd og kvinders alder og gennemsnitlig A-indkomst, 2020	132
Kilde 12: Timelønnen i forskellige jobs, 2013	133
Kilde 13: Antal ledere efter sektor og køn 2010-2017	134
Kilde 14: Mænd og kvinders brug af barsel, 2020	135
Tema: Stemmeretten	136
Kilde 1: En højrepolitikers holdning til kvinders stemmeret	136
Kilde 2: Dansk Kvindesamfunds holdning	138
Kilde 3: Interpellationer	141
Kilde 4: Socialdemokratiets holdning	142
Kilde 5: Undersøgelse af holdninger til stemmeret til kvinder	144
Kilde 6: Åbent formelt brev fra de danske kvinder til den danske regering	147
Kilde 7: To svar på kvindernes brev	148
Tema: Familien	149
Kilde 1: Familiebilleder	150
Kilde 2: Ægteskab ca. 1850	152
Kilde 3: Ægteskab ca. 1980	153
Kilde 4: Om dobbeltarbejde	155

Helle Thorning-Schmidt, den første danske kvindelige statsminister, står imellem økonomi- og indenrigsminister Margrethe Vestager (dåværende leder af Radikale Venstre) og erhvervs- og vækstminister Annette Vilhelmsen (dåværende leder af SF). Pressemøde, oktober 2012.

6: Efter 2000 Den danske kvinde i et nyt årtusinde

Verdens magtbalance var ændret, da det nye årtusinde startede. Den kolde krig var slut, og en ny krig var måske på vej mellem dele af den vestlige verden og dele af Mellemøsten. Danmark var blevet en aktiv krigsdeltager med kvindelige soldater, der kæmpede side om side med deres mandlige soldaterkammerater. Den første kvindelige konstabel blev dræbt i Afghanistan i 2010. Hun var 22 år gammel.

Den danske velfærdsstat kom i det nye årtusinde under pres, da mange mente, at der ikke var råd til at fortsætte det samfund, som blev bygget op i de rige 1960'ere. Hvilken indflydelse har dette på kvinders liv? Hvad med de kvinder, som ønsker et liv, hvor de ikke behøver at arbejde så meget og i stedet kan passe deres familie og børn? Er der plads til dem i det moderne Danmark?

I det nye årtusinde boomer brugen af internet, mobiltelefoner, nethandel, sociale medier, fjernundervisning og en masse andet, som ingen havde kunnet forestille sig bare 20 år tidligere. Nye typer af aktivisme er også opstået. I dagens Danmark møder man børn og unge, der pjækker fra skole om fredagen og demonstrerer for et bedre miljø. Man møder også kvinder, som kalder sig kropsaktivister. Der er kommet fornyet fokus på feminisme og køn. En del af den nye form for aktivisme udspiller sig på sociale medier, og ofte er den båret frem af enkeltpersoner, der markerer sig på f.eks. Instagram. Men hvordan udspiller nutidens aktivisme sig i forhold til 1970'ernes kollektive aktivisme? Er den mere individuel? Hvilken betydning har sociale medier for kvinders levevilkår? Og hvordan er livet forskelligt for mænd og kvinder i det moderne Danmark?

En kvinde som statsminister

I 2011 blev socialdemokraten Helle Thorning-Schmidt (f. 1966) valgt som den første kvindelige statsminister i Danmark. Hun blev leder af en regering dannet af Socialdemokratiet, Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti. Lederne af alle tre partier var kvinder, ligesom regeringens støtteparti, Enhedslisten, blev ledet af en kvinde. Folketinget fik ved samme valg ca. 40 % kvindelige medlemmer. 11 ud af de 23 ministre i Helle Thorning-Schmidts første regering var kvinder. Dermed var det tydeligt, at kvinder spillede en aktiv rolle i dansk politik. Ved valget i 2015 mistede Socialdemokratiet regeringsmagten, og Lars Løkke Rasmussen (V) blev statsminister for en regering, hvor 10 ud af 22 ministre var kvinder. I 2019 blev endnu en socialdemokratisk kvinde statsminister, nemlig Mette Frederiksen (f. 1977). Hun var med sine 41 år den yngste statsminister nogensinde og satte et ungt ministerhold med en gennemsnitsalder på 41,8 år. Ud af de 20 ministre var syv kvinder, hvilket fik Pia Olsen Dyhr fra SF til at skrive på Twitter: "Trist med en kvindeandel på kun 35 % i den nye regering!"

Andelen af kvinder i politik har været til debat, siden kvinder fik valgret i 1915. For der har altid været færre kvinder end mænd i Folketinget, og i kommunalpolitik er tallene endnu mere ulige, når det gælder kønsfordelingen. Ved kommunalvalget i 2017 var 33 % af de nye byrådsmedlemmer kvinder mod 30 % ved valget fire år tidligere.

Når det gælder kvinder i politik og det lave antal af kvinder, der sidder i bestyrelser eller har lederposter i det private erhvervsliv, bliver der ofte talt om glasloftet. Det skal forstås som en metafor for, at det er svært for kvinder at bryde et usynligt loft konstrueret af vanetænkning, der gør, at de ikke kan komme tæt på politiske eller erhvervsmæssige topposter. Nogle vil sige, at glasloftet ikke er en realitet, men en fantasi i kvindernes hoveder, for de bedst kvalificerede og dygtigste folk vil altid nå frem. Andre mener, at tanken om glasloftet passer med en virkelighed, hvor vi er tilbøjelige til at stemme og ansætte dem, der ligner os selv mest, når det handler om køn og etnicitet. Så hvis der er flest mænd i politik og bestyrelser, er de mere tilbøjelige til at hjælpe eller ansætte mænd. Det handler ikke om ondskab eller modvilje, men om vaner og normer opbygget over år og generationer.

Ligestilling på uddannelserne og arbejdsmarkedet

I 2020 var der ikke nogen uddannelser eller jobfunktioner, som kvinder var udeladt fra at tage. Og interessant nok var der flere kvinder end mænd, som fik en uddannelse. Der var langt flere piger på de gymnasiale uddannelser, og kvinder var i flertal på mange af de lange videregående universitetsuddannelser. På medicinstudiet i København var 71 % af de nye studerende kvinder, og ud af alle optagne på Københavns Universitet i sommeren 2020 var 61 % kvinder.

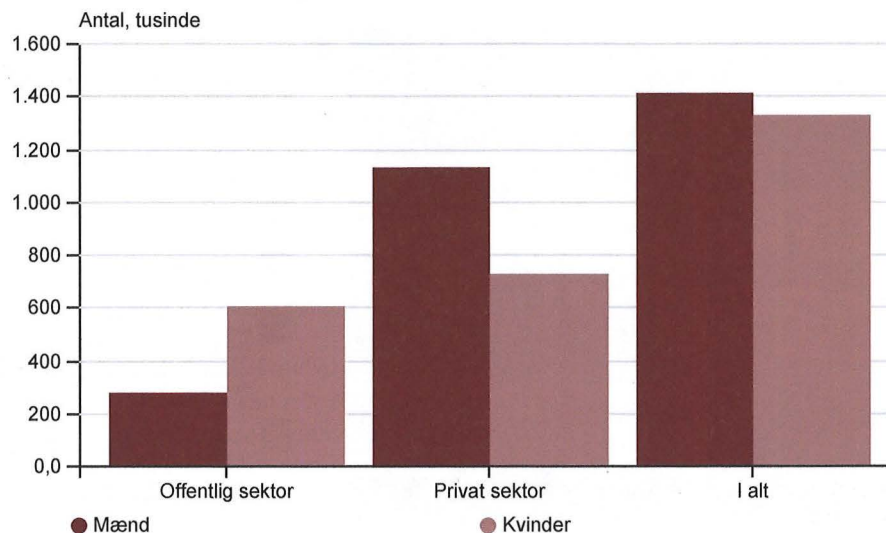
Omvendt så det ud på erhvervsuddannelserne. På de fleste håndværkeruddannelser var der en større andel af unge mænd, men der var en tendens til, at flere unge kvinder gennemførte en håndværksmæssig uddannelse end tidligere. Udviklingen går altså mod, at kvinder uddanner sig mere og længere end mænd. Derfor frygter flere, at samfundet er ved at tabe drengene.

På den baggrund kan man spørge, om piger og drenge reelt har de samme muligheder. Og det er også blevet et emne, som fylder i den nutidige kvindesag. På den måde minder den moderne kvindesagskamp om kampen i 1970'erne, hvor mange hævdede, at den kønsmæssige forskelsbehandling var noget, der gik i arv fra generation til generation.

For at bryde dette mønster mener nogle, at det er nødvendigt at indføre kønskvoter for at sikre ligestilling. I erhvervslivets bestyrelser sidder der færre kvinder end mænd. Folketinget besluttede i 2012, at alle virksomheder skulle kunne forklare, hvordan de ønskede at opnå et vist antal kvinder i deres bestyrelser. Der blev ikke i Danmark sat en fast målsætning for, hvor mange kvinder der skal sidde i en bestyrelse, ligesom i Norge, hvor en kvotelov for kvinder skal sikre, at minimum 40 % i en bestyrelse for børsnoterede virksomheder skal være kvinder.

Det danske arbejdsmarked er generelt kønsopdelt. Der er flere kvinder i den offentlige sektor end mænd, ligesom der er flere mænd end kvinder, der arbejder i den private sektor. Grunden til, at kvinder ofte er ansat i kommunale og regionale jobs, er, at flere kvinder end mænd uddanner sig inden for sundhed, pædagogik og service. Derudover er der også generelt en bedre mulighed for at arbejde på deltid i et kommunalt job end i et privat job, og den fleksibilitet er der mange kvinder, der foretrækker.

De beskæftigede lønmodtageres sektor, 2019

Figur 6.1 Antallet af kvinder og mænd i hhv. den private og den offentlige sektor.

Kilde: Danmarks Statistik.

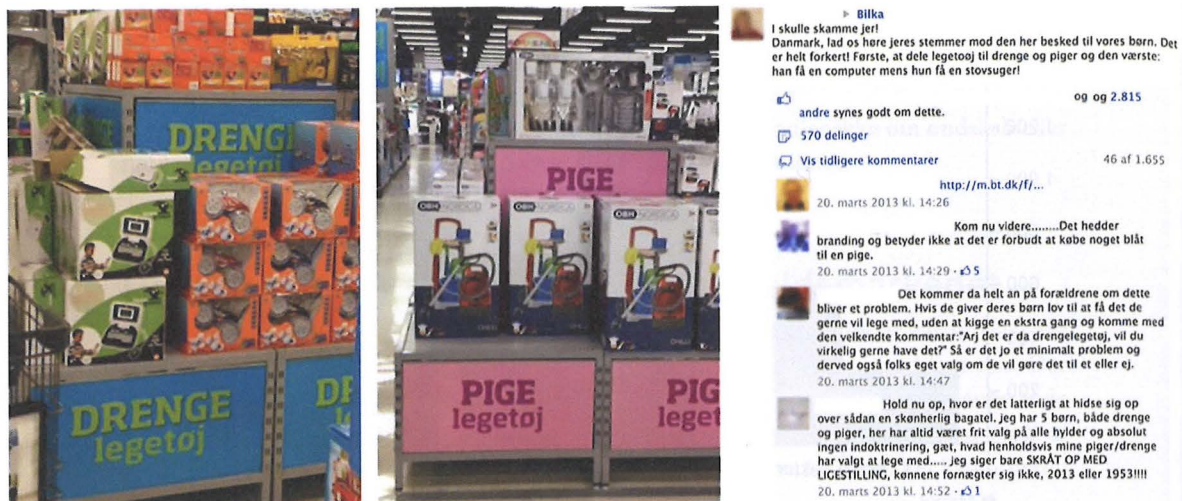
Ikke to, men flere køn

I de senere årtier er tidligere tiders skel mellem mænd og kvinder blevet mere flydende. Det er i dag normalt at tale om flere køn, fordi ikke alle kan identificere sig med enten at være kvinde eller mand. I det nye årtusinde er der kommet fokus på ligestilling mellem mennesker med alle typer af kønsidentiteter. F.eks. skiftede Landsforeningen for bøsser og lesbiske i 2009 navn til Landsforeningen for bøsser, lesbiske, biseksuelle og transpersoner. I dag er der tilføjet et plus i navnet for at markere, at der er plads til alle kønsidentiteter i foreningen (LGBT+).

Den udvikling har været en medvirkende årsag til, at normkritisk undervisning er blevet et begreb i nogle danske skoler, hvor der er et ønske om, at undervisningen udfordrer normer, når det gælder køn, seksualitet og etnicitet. Det er også blevet udbredt at tale om normblindhed og privilegieblindhed. Begreberne dækker over, at det kan være svært at

se og forstå andre menneskers daglige problemer og udfordringer, hvis man ikke selv har oplevet at blive marginaliseret og holdt udenfor på grund af køn, seksualitet eller etnicitet.

Der bliver også talt om kønsbevidst pædagogik, hvor der er fokus på ikke at fremhæve køn. Det betyder, at nogle børneinstitutioner ikke inddeler børnene i drenge- og pige-grupper. På samme måde er pædagogerne opmærksomme på, om de behandler børnene forskelligt på grund af deres køn, og de har fokus på ikke at skabe forskel på køn gennem sproget. De undgår f.eks. at bruge udtryk som 'seje drenge' og 'søde piger'.

Figur 6.2 Fotoet fra butikskæden Bilka 2012 viser, hvordan butikken opdeler legetøjet i pige- og drengelegetøj. Fotoet var genstand for en stor debat på blandt andet Facebook. Kritikere beskyldte Bilka for at holde fast i gamle kønsroller ved at kalde en legetøjsstøvsuger for pigelegetøj og en legetøjscomputer for drengelegetøj. Andre mente, at Bilka måtte reklamere, som de ville, og at børn alligevel for det meste vælger at lege med de stykker legetøj, man traditionelt har givet de forskellige køn: at piger leger med dukker og drenge med biler, og at reklamer og andre medier ikke kan eller skal ændre på det.

Moderne moderskab

Gennem historien har synet på kvinder været tæt forbundet med kvindens krop, livmoder og rollen som mor. Moderskabet har været et argument, der er blevet brugt til at holde kvinder væk fra politik og uddannelse. Det er blevet sagt, at hvis kvinder tog uddannelse og arbejde, ville det afholde dem fra at blive (gode) mødre, da de ikke havde tid til moderskabet, og måske ville det også få dem til at lade være med at få børn, hvilket kunne blive et stort samfundsproblem. Det er blevet sagt, at kvinder ikke var mentalt eller fysisk rustede til at tage politiske beslutninger. Kvinder er blevet afholdt fra at dyrke sport, cykle og ride

på heste, fordi der var frygt for, at det kunne skade deres livmoder og dermed evne til at få børn.

I det 21. århundrede er teknologi og nye tanker begyndt at udfordre tidligere tiders syn på, hvad kvinder kan og ikke kan, og ikke mindst er synet på moderskab under forandring. Teknologien har gjort det muligt via kunstig befrugtning at hjælpe ufrivilligt barnløse par til at blive gravide, og et voksende antal kvinder uden partner bliver gravide ved hjælp af sæddonor. Det har affødt diskussioner om, hvem der skal have lov til at få den hjælp. Skulle lesbiske par eller enlige kvinder f.eks. kunne få hjælp til at blive gravide? I 1997 vedtog Folketinget en lov, som gjorde det muligt for barnløse par at blive kunstigt befrugtede. Loven indeholdt et forbud mod, at læger kunne behandle andre end par bestående af en kvinde og en mand. I loven stod der ikke, at andre faggrupper ikke måtte gøre det. Derfor kunne jordemoder Nina Stork (f. 1964) oprette en fertilitetsklinik og dér tilbyde hjælp til andre barnløse. På den måde fik lesbiske par og enlige kvinder mulighed for at blive gravide. I 2006 vedtog Folketinget en lov, der medførte ligestilling for alle kvinder under 45 år, som ønskede kunstig befrugtning.

Det er imidlertid ikke alle kvinder, der kan blive eller ønsker at være gravide eller blive mødre. I 2020 er det hver ottende kvinde, der ikke får børn.

Måske er det på grund af mulighed for abort, oplysning om prævention og den lange barselsorlov, at der fra omkring år 2000 har været stor fokus på, hvad det vil sige at være mor. Moderskabet er i de fleste befolkningsgrupper blevet et aktivt og bevidst valg.

Mange steder i den offentlige debat og i kunst og kultur bliver det diskuteret, hvad det vil sige at være mor på den rigtige måde.

Al denne fokus på moderrollen skyldes måske også, at gennemsnitsalderen for en førstegangsfødende kvinde har ændret sig en del. I 1960 var en kvinde i gennemsnit 23 år gammel, når hun fik sit første barn. I 2019 var hun 29 år gammel. Der er en tendens til, at jo højere uddannelsesniveau en kvinde har, jo ældre er hun også, når hun får børn. Derfor er der noget, der tyder på, at de fleste kvinder ønsker at færdiggøre deres uddannelse og være i gang med en karriere, inden de får børn. At få børn kan dermed blive et projekt i sig selv. I 1901 fik en kvinde i gennemsnit 4,1 børn. I 2020 fik en kvinde 1,7 børn.

Som moderskabet er under forandring, er familiebegrebet det også. Hvor en familie tidligere var en gift mand og kvinde, der sammen fik børn, så dækker betegnelsen 'familie' i dag over langt mere. Der er familier med to mødre eller to fædre. Der er familier med sammenbragte børn. Der er familier med én forælder. Der er homoseksuelle, enlige og par, der adopterer børn. Og der er personer, der taler om deres 'tilvalgte familie', som kan være venner, vedkommende føler sig mere beslægtet med end sin biologiske familie. Nogle vælger at kalde de mange familietyper for regnbuefamilier. Andre mener, at de mange sammensætninger udvander familiebegrebet, eller at en rigtig familie er en kernefamilie med mor, far og børn.

Figur 6.3 Sisse Foged Hyllested og Stine Christensen går med deres barn Ditlev i København 2019 i det store Copenhagen Pride-optog. Parret blev gift på Københavns rådhus i 2012. I 2016 blev Sisse (tv.) gravid efter fertilitetsbehandling med en ukendt, åben donor. De har valgt den samme donor til deres andet barn, som de fik i foråret 2021.

Seksuelle krænkelser og #metoo

I 2016 blev forretningsmanden Donald Trump (f. 1946) republikansk præsident i USA. Hans kvindesyn og ikke mindst hans kontroversielle udsagn: "Grab them by the pussy" vakte vrede og demonstrationer mod hans indsættelse som præsident. Her gik mange kvinder verden over til demonstrationer iklædt lyserøde huer, såkaldte pussyhats, for at markere deres modstand mod det krænkende kvindesyn, han som magtperson havde udvist.

Allerede i 2006 var den amerikanske aktivist Tarana Burke (f. 1973) begyndt at bruge #metoo på sociale medier for at sætte fokus på seksuel chikane af kvinder og sammenhængen mellem magt og krænkelser. Hashtagget fik sit gennembrud i 2017 i forbindelse med anklager mod den amerikanske filmproducent Harvey Weinstein (f. 1952), der i 2020 blev idømt fængselsstraf for blandt andet voldtægt. I Danmark begyndte kvindeorganisationer som Kvindeinfo, Kvinderådet og Dansk Kvindesamfund med kønspolitiske møder at sætte fokus på seksuelle krænkelser på arbejdsmarkedet. #metoo brød for alvor igennem

Figur 6.4 Women's March i Washington, D.C.USA, 21. januar 2017.

i Danmark i 2020, hvor TV-vært Sofie Linde (f. 1989) ved Zulu Awards fortalte, hvad hun havde oplevet som ung og nyansat i DR til en julefrokost: "Så kommer denne her store TV-kanon op, tager fat i min arm og siger: "Hvis du ikke går med ud og sutter min pik, så fucking ødelægger jeg din karriere! Så ødelægger jeg dig"".

Det blev startskuddet på en omfattende debat og interne undersøgelser i politiske partier og på arbejdspladser om seksuelle krænkelser og grænseoverskridende opførsel, og flere politikere og mediepersoner blev tvunget til at forlade deres stillinger. Selv om mange af sagerne i 2020 og 2021 handlede om kendte personer, så viser undersøgelser, at risikoen for at blive seksuelt krænket på arbejdsmarkedet er større for almindelige personer ansat i lavtlønnede jobs eller i stillinger, der som vikariater, tidsbegrænsede stillinger, er nederst i arbejdspladsens hieraki. Selv om det oftest er kvinder, der oplever krænkelserne, er der også sat fokus på, at alle køn kan være ofre for krænkende adfærd.

Samtykkelov

I 2020 vedtog danske politikere en lov, der indførte en samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse. Det betyder, at det nu er strafbart at have samleje med en person, der ikke samtykker, altså ikke har sagt tydeligt ja. Justitsminister Nick Hækkerup (f. 1968) (S) udtalte:

Samtykkebogen, 2020

“ Det er en banebrydende dag for ligestillingen i Danmark, at vi nu har fået en ny samtykkeblov. Nu bliver det klart, at hvis ikke begge parter samtykker til sex, så er det voldtægt. Vi skal have ændret samfundets forståelse af, hvad voldtægt er, og en ny samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse er en milepæl i den indsats. Vi lancerer også en række nye initiativer, der skal forebygge voldtægt og give voldtægts ofre bedre forhold i vores retssystem.

Justitsministeriet.dk, 17. december 2020.

Forud for beslutningen lå ikke bare en lang debat, men også sager, hvor kvinder havde anmeldt voldtægt, uden at gerningspersonen var blevet dømt, fordi kvinden i gerningsøjeblikket havde været tavs eller ikke havde gjort modstand. Det var sager, hvor kvinder havde været så berusede, at de intet kunne gøre, eller hvor de 'frøs fast' i situationen og blev så handlingslammede, at de intet sagde eller gjorde. Loven skulle blandt andet gøre, at kvinders tavshed ikke kunne tolkes som et tilsagn om sex. Ligesom det ikke længere skulle være muligt at argumentere med, at 'hun gik selv med ham hjem', eller 'hun flirtede med ham.'

Nogle personer, advokater og organisationer så lovændringen som nødvendig og tidssvarende, mens modstandere mente, det var uklart, hvad samtykke var: Skulle det være skriftligt, via sms og kunne et mundtligt ja eller nej dokumenteres godt nok i en eventuel retssag? Yderligere var der bekymring for falske anklager og om de anklagede gerningspersoners retssikkerhed.

Vold mod kvinder

I Danmark er der langt flere anmeldelser af voldtægter, end der er domme for voldtægt. Forud for samtykkebogen i 2020 oplyste Det Kriminalpræventive Råd i 2019, at politiet havde modtaget 1662 anmeldelser om voldtægt eller voldtægtsforsøg. Samme år faldt der 314 domme for voldtægt. Rådet understregede, at det faktiske antal af sager var større, da mange personer ikke anmelder overgreb. Der er derfor tale om et stort mørketal, som er et begreb for den kriminalitet, politiet ikke får kendskab til, fordi den ikke bliver anmeldt. Yderligere oplyste Det Kriminalpræventive Råd, at i gennemsnit var 11.400 kvinder årligt udsat for voldtægt eller voldtægtsforsøg i perioden 2017-2019.

Mænd er også udsat for vold, og når det gælder vold på offentlige steder og generel vold, har mænd en større risiko for at blive udsat for vold end kvinder. Kvinder er mere udsat end mænd, når det gælder partnervold og vold på arbejdspladsen. Tal fra 2018 viser, at 38.000 kvinder og 19.000 mænd årligt udsættes for fysisk partnervold. At vold i hjemmet oftest rammer kvinder, blev tydeligt under coronaepidemiens første nationale nedlukning i foråret 2020. I mange voldsramte hjem blev volden grovere og hyppigere, og kvinder og børn

Figur 6.5 Kvinder har op gennem historien stået sammen og råbt op om, at krige burde stoppes. I 2011 fik tre kvinder Nobels Fredspris som anerkendelse for deres fredsarbejde. En af dem var den liberiske kvinde Leymah Roberta Gbowee (f. 1972). Hun stod i front for en bred gruppe af både kristne og muslimske kvinder fra Liberia, som fik presset de fredsforhandlinger, der stoppede en borgerkrig i Liberia i 2003, i gang. Kvinderne brugte ikke-voldelige metoder som dans og sang. De nægtede også i en periode at dyrke sex med deres mænd for på den måde at presse mændene til at støtte kampen for fred.

fik et øget behov for hjælp, som samtidig var svært at få, da krisecentre på grund af covid-19 ikke kunne tilbyde samme bistand som normalt.

Når der bliver talt om vold mod kvinder, bliver trafficking og menneskehandel ofte inddraget som et emne. I 2019 var 64 personer i Danmark ofre for menneskehandel. 41 var kvinder, som overvejende blev handlet til prostitution. Seks af de 64 personer var mindreårige. Der kan være mørketal, da antallet med al sandsynlighed er højere, fordi ofre for menneskehandel sjældent søger hjælp eller går til politiet.

Danmark har underskrevet internationale konventioner, der skal bekæmpe diskrimination og vold mod kvinder. I 1983 ratificerede Danmark FN's kvindekonvention, og i 2014 underskrev Danmark Europarådets konvention til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet – den såkaldte Istanbulkonvention.

En ny kropslighed?

Der bliver i det 21. århundrede stillet store krav til, hvordan både mænd og kvinder fremstår udadtil. Antallet af danskere, der besøger skønhedsklinikker, stiger hvert år, og udtrykket 'at få lavet bryster' er f.eks. blevet en del af sproget.

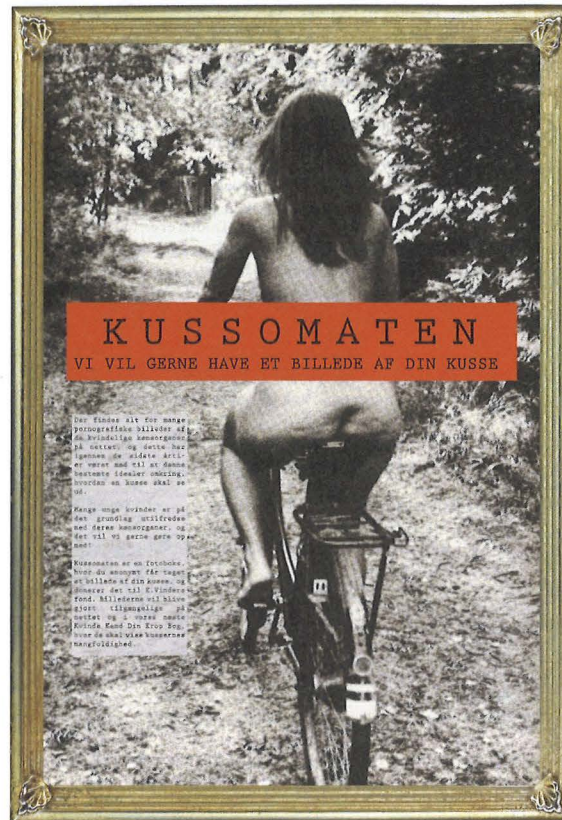

Figur 6.6 Foto fra 2013, hvor de aarhusianske busser kørte rundt med reklamer for brystoperationer. Reklamerne viser, at det ikke er tabu at få foretaget kosmetiske operationer.

Den tidligere rødstrømpe Hanne Dam (f. 1948) om unge kvinder, 2013

“ Kvinder i dag lever et mere individualistisk, kontrolleret liv end nogensinde, og kroppen er ikke længere noget, en kvinde er glad for. I dag er kroppen et konkurrenceparameter. Noget udvendigt. Den enkeltes udfordring er langt hen ad vejen at modellere sin krop hen mod et standardideal, skabt af kommercielle medier. (...) Kvinder i dag synes at undervurdere seksuel glæde, og det ærgrer mig at se dette gratis vidundermiddel, der skaber inderlighed og tilknytning, blive sat på plads af et medlemskort til et fitnesscenter.

Hanne Dam: *Den ensrettede kvindekrop*. Information 8. marts 2013.

Figur 6.7 'Kussomaten' er en boks, som kvinder kan sætte sig ind i og få taget et anonymt billede af deres kønsorganer. Boksen har været stillet op forskellige steder, blandt andet på Roskilde Festivalen i 2011. Det er forfatterne bag bogen 'Kvinde kend din krop', som står bag opfindelsen. Idéen er at sprede information om, at kvindekroppen har mange udtryk. Måske som modvægt til reklameverdenens ofte ensidige fremvisning af en slank kvindekrop uden appelsinhud og rynker. Billeder fra 'Kussomaten' kan søges frem på internettet.

Er man en fri kvinde, når man af religiøse årsager tildækker hele eller dele af kroppen, som f.eks. nogle muslimske kvinder gør? I 2018 vedtog Folketinget en lov, der forbyder personer at bære burka eller niqab i det offentlige rum. En af tankerne bag loven var, at man ville sikre muslimske kvinder mod undertrykkelse og værdier, som var uforenelige med dansk kultur. Kritikere af loven fremførte, at det ikke handlede om at undgå kvindeundertrykkelse, men om at undertrykke én bestemt religion.

Et halvt år efter var 22 kvinder blevet sigtet efter lovgivningen, én af dem, den 21-årige Meryam, sagde til DR: "Det er et individuelt valg, man som muslimsk kvinde træffer. Jeg har valgt at gå med niqaben, og det skal der være plads til, synes jeg." (dr.dk). Netop diskussionen – om den helt tildækkede kvindekrop var udtryk for en mandsdomineret kulturs krav om en kvindeundertrykkende klædedragt eller et udtryk for kvinder, der tog et personligt og selvstændigt religiøst valg – var med til at gøre loven til en af de allermest diskuterede vedtagne love i 2018.

Nogle feminister har svært ved at se friheden. De mener, at det er gået mange skridt tilbage for den kamp, de kæmpede i 1970'erne. Andre mener, at kampen netop er vundet,

hvis kvinder også kan vælge at dække alt til. Nogle kvinder, som tildækker sig, mener, at det er en nedladende holdning at kalde dem for undertrykte. De udtrykker, at tildækningen netop giver dem en særlig frihed. En frihed til ikke at blive bedømt på deres udseende i det offentlige rum. Andre hævder, at den vestlige modes fokus på nøgenhed, høje hæle og makeup er langt mere kvindeundertrykkende end f.eks. hovedtørklæder.

Figur 6.8 Firmaet Essity, der blandt andet producerer menstruationsbind, stod bag en stor reklamekampagne i 2018. Kampagnen modarbejdede tabuisering af kvindens kønsorganer og forsøgte igennem billedvalg, musik og ord at vise kvindens kønsorgan som levende, smukt og noget, en kvinde skal være stolt af. En stærk kontrast til reklamer, der gennem flere årtier havde vist binds sugeevne ved at overhælde dem med blå væske.

Hvor 1970'ernes rødstrømper ønskede at bekæmpe objektivisering og seksualiseringen af kvinder og deres krop, som det skete gennem f.eks. porno og påklædning, så er den nøgne krop for nogle kvinder i det 21. århundrede blevet en del af kvindekampen og et tegn på frihed og feminisme. Psykolog og debattør Louise 'Twerk Queen' Kjølse (f. 1988) var i 2017 med til at skrive det feministiske 'Ludermanifestet', hvor hun og hendes medforfattere, Nikita Klæstrup (f. 1994) og Ekaterina Karup (f. 1886), krævede kvinders ret til seksuel frigjorthed ved blandt andet at lade sig fotografere nøgne eller iføre sig meget lidt tøj, uden at de skulle skammes ud. Manifestet blev genstand for offentlig debat, og et af argumenterne mod bogen var, at nøgenhed og en seksualiseret krop ikke var vejen frem i kampen for ligeløn eller i opgør med kvinde vold og hverdagssexisme.

Nogle feminister bruger deres krop som middel til at få opmærksomhed ved f.eks. at lave aktioner, hvor de er nøgne. Den ukrainske organisation 'Femen' bruger deres nøgenaktioner til at sætte fokus på kvindepolitiske emner, som f.eks. da Ukraine lovliggjorde prostitution i 2011, fordi der var et forestående EM i fodbold.

Figur 6.9 Femen-aktivister viser ved at bruge deres spredte ben som fodboldmål deres kritik af, at prostitution blev lovliggjort i Ukraine, da der var EM i fodbold i 2012.

Popkultur og feminisme

I Danmark holder dronningen tale nytårsaften, og statsministerens nytårstale bringes på TV dagen efter. I 2021 bragte Danmarks Radio derudover en tredje nytårstale. Det var rapperen Tessa (f. 1997), der den 2. januar var inviteret ind i programmet Deadline, hvor hun skiftevis talte og rappede sine nytårsbudskaber ud til danskerne: "Jeg rapper om at kneppe, hvem jeg vil, hvordan jeg vil, når jeg vil. Og selv om den danske kulturelite har taget mig til sig ... obviously ... Så er jeg blevet kaldt 'luder' og 'stakkels forsømte pige' så mange gange i kommentarsporene, at det ikke bare kan tilskrives 'internet-trolls' og 'sørgelige haters'. Det er et udtryk for et kvindesyn, der stadig lever i alle afkroge af samfundet."

Tessa gør, som så mange andre rappere gør. Hun rapper om sin lyst og bruger de samme ord og den samme form, som mandlige rappere har brugt i årevis. I 2008 rappede amerikaneren Khia (f. 1977): "Suck this pussy just like you should, right now. Lick it good. Suck this pussy just like you should, my neck, my back. Lick my pussy and my crack", og i 2020 rappede den amerikanske rapper Princess Nokia: "I'm not a hoe. I'm not a slut. I like to fuck and I sure like to suck."

Rapperne udtrykker her retten til at bestemme over deres egen seksualitet. De bruger dermed musikken til at udtrykke deres feministiske budskaber. Et fænomen, som også er kendt

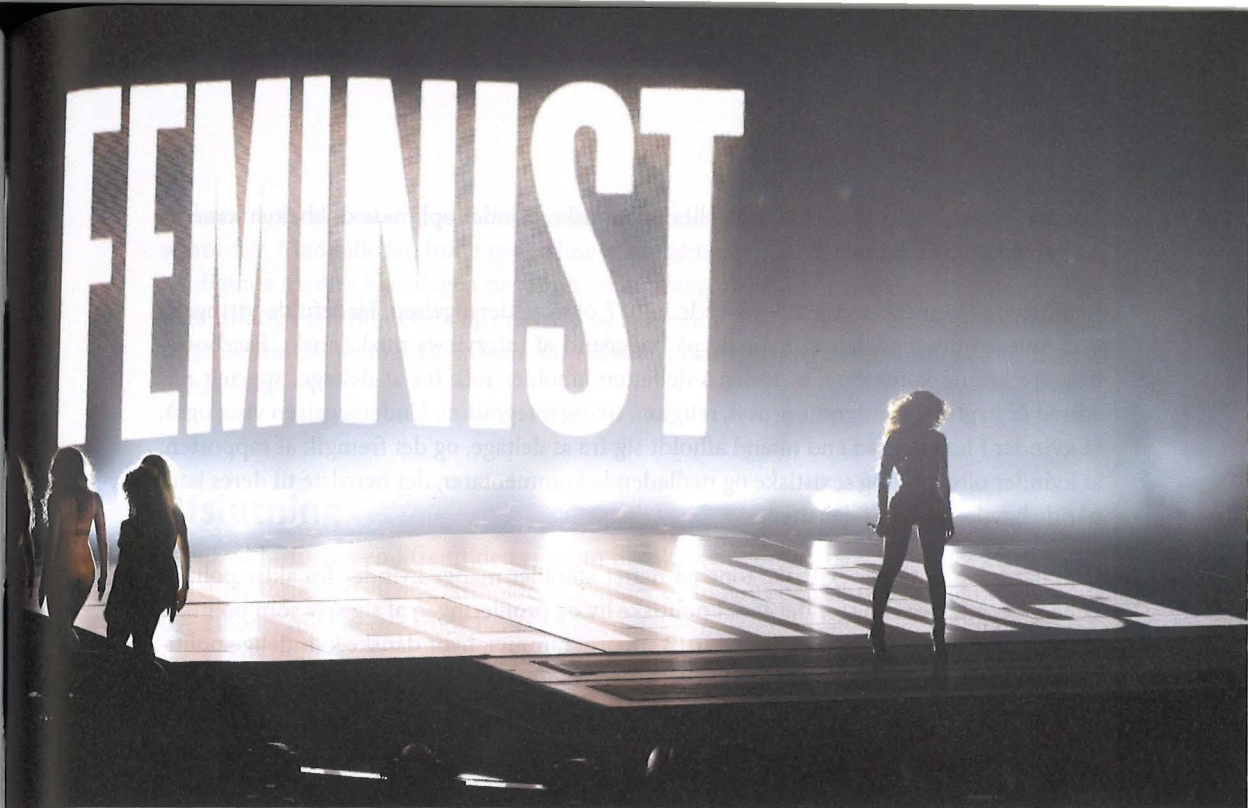

Figur 6.10 Det engelske popband Spicegirls slog igennem i 1996 og blev meget populært i store dele af verden. Det var et konceptband, hvor hvert medlem af gruppen var valgt, så hun repræsenterede en kvindetype. Gruppen bestod f.eks. af en Sporty Spice og en Baby Spice. Gruppens popularitet handlede blandt andet om, at de dyrkede mottoet 'girlpower', som gjorde det tydeligt, at piger kunne have magt og styrke. De brugte ikke ordet 'kvinde' og lagde måske derved en afstand til 1970'ernes kvindebevægelse.

i andre musikgenrer. I de senere år er flere og flere kvindelige artister begyndt at definere sig som feminister gennem deres musik, påklædning og bidrag i den offentlige debat. Blandt andet har sangeren Beyoncé (f. 1981) gennem sine tekster, videoer og optræden været med til at bringe empowerment og styrke til at stå selv. Kvinder har også tidligere lavet musik om deres seksualitet, men med et andet og mere indirekte sprog. Der er langt fra danske musiker Trilles beskrivelse af sex i 1975: "Yndigt var det at få krøllet nogle lagner og glatte dem ud. Og mærke natten på sin hud" og til Tessas ord i 2020: "Rollerne er vendt rundt, Barbie rykker Ken rundt, nu' du kun i centrum, når jeg sætter mig på den mund".

Sociale medier

I det 21. århundrede har sociale medier og internettet givet nye muligheder for at diskutere kvinders forhold. I 2011 opdagede den unge kvinde Emma Holten (f. 1991), at der lå nøgenbilleder på nettet af hende. Billederne var taget af en tidligere kæreste og offentliggjort uden hendes samtykke. Det var hævnporno. Som en konsekvens af, at billederne lå online, fik Holten beskeder fra mænd, der tilbød sex, kaldte hende luder og nedgjorde

Figur 6.11 I det 21. århundrede er kvindekamp og feminisme i højere grad end tidligere blevet en del af populærkulturen. Med sin optræden ved MTV Music Awards i 2014 var Beyoncé med til at gøre feminisme til et populært begreb, efter at det i årtier havde været været lidt glemt og forbundet med 1970'ernes rødstrømpebevægelse.

hende og hendes krop. I stedet for at leve med ydmygelserne og følelsen af, at hendes krop var ude af hendes kontrol, fik hun taget billeder af sig selv uden tøj på. De blev også lagt ud på nettet. Dermed oplevede hun at generobre magten over sin krop. Holtens kamp mod hævnporno gik viralt, og hendes budskab om samtykke skabte stor international efterspørgsel efter hendes historie blandt medier og i FN. Holtens aktivisme og den offentlige opmærksomhed på hendes og mange andres lignende historier har siden inspireret mange personer, der har følt sig digitalt misbrugt, til at gøre det samme.

Siden har kampen for retten til kroppen bredt sig, og budskabet er i forskellige varianter, at uanset hvordan kvinder klæder eller ikke klæder sig, så er det dem, der bestemmer, hvornår og hvordan deres krop skal vises. En nøgen eller letpåkledt kvinde er ikke en opfordring til sex, seksualisering eller andres krænkende adfærd. Og skal der tages og offentliggøres billeder, kræver det samtykke fra den fotograferede.

Det er ikke kun billeder på nettet, der kan krænke. Det kan skrevne ord også gøre. Efter kommunalvalget i 2017 lavede menneskerettighedsorganisationen Amnesty International en undersøgelse, hvor de spurgte 18 kvinder, der havde stillet op til valget, om deres oplevelser af digitale krænkelser. Alle adspurgte havde oplevet seksuelle krænkelser i form af sexistiske bemærkninger, tilsendte dickpics, trusler om voldtægt og seksuelle overgreb. Konsekvensen var, at alle kvinderne enten afholdt sig fra eller var forsigtige med at deltage

i online-debatter. Erklærede kristne eller muslimske kvinder oplevede dobbeltchikane på grund af køn og religion.

Institut for Menneskerettigheder lavede i 2017 også undersøgelsen 'Hædfulde ytringer i den online offentlige debat', hvor de på baggrund af interviews med danske Facebook-brugere kunne konstatere, at tonen i debatten afholder folk fra at deltage, specielt når emnet er flygtninge, migration, asyl, religion, tro og integration. Undersøgelsen viste også, at kvinder i højere grad end mænd afholdt sig fra at deltage, og det fremgik af rapporten, at kvinder ofte modtog sexistiske og nedladende kommentarer, der henviste til deres køn, når de havde deltaget i debatten.

Den hårde og til tider sexistiske tone på nettet afholder mange kvinder fra aktiv politisk deltagelse, eftersom en stor del af det politiske liv og profileringen af sig selv som politiker foregår på sociale medier. DR viste i 2013 tre programmer, hvor danske kvindelige politikere og forskere fortalte om sexistiske og truende mails, de får fra mænd. Mails, som truer dem med vold, eller som kommenterer deres krop og køn frem for deres politik. Udsendelsen viser blandt andet, hvordan Özlem Cekic (f. 1976) fra SF på Facebook er blevet kaldt for 'klynkekusse'. Trine Bramsen (1981) fra Socialdemokratiet oplæser en hademail, hun har fået: "Lille fede ko. Er du blank? Eller prøver du bare at skabe lede og tage blondedum til dig." Når folk ikke tør tale og skrive eller begår selvzensur af frygt, så er det vel et problem i forhold til ytringsfrihed og demokratiske værdier, hvor alle har ret til at udtale sig?

Men de digitale medier har ikke kun bragt problemer. Mange finder via sociale medier fællesskaber og en mulighed for aktivisme, der breder sig udover alle grænser. Emma Holten blev feministisk aktivist, da hun lagde sine egne nøgenbilleder ud på nettet. Andre deltager i tykaktivisme og kæmper for retten til at se ud, som de gør, uden at der fælles dom over deres udseende og sundhed. De kæmper dermed mod normen om, at en slank krop er en rigtig og sund krop. Selv om kvindesag og feminisme op gennem historien også har handlet om kvindens krop og de forskellige normer, den har været underlagt, så bruger aktivisterne i det 21. århundrede ikke kun bøger og film til at komme ud med deres budskaber, de bruger deres personlige historier og hashtags som #fatshaming, #tykaktivisme, #tykfobi, #kropsaccept og #fatpositive.

Kvindernes Internationale Kampdag 8. marts blev stiftet i 1910 i København, og hundrede år efter bliver dagen stadig markeret med arrangementer, demonstrationer og som noget nyt i det 21. århundrede: aktivisme på sociale medier. I 2021 tog forfatter Nilgün Erdem (f. 1987) og journalist Souha Al-Mersal (f. 1989) initiativ til kampagnen #del-dinskam. Med dette hashtag kunne kvinder, ikke mindst nydanske kvinder, dele og dermed befri sig selv for den skam, de havde oplevet som kvinder. "Jeg oplevede selv skammen, da jeg som 23-årig ville skilles, og min pæne identitet som den gifte kvinde krakelerede", fortalte Souha Al-Mersal om kampagnen, der fik stor opmærksomhed i forbindelse med 8. marts 2021, hvor hundredvis af kvinder fortalte deres personlige historie på de sociale medier. Og det var også gennem medierne, at dagen blev markeret i 2021,

da coronarestriktioner gjorde det umuligt at mødes til fysiske arrangementer og demonstrationer. Med billeder, hashtags, online-arrangementer, artikler og debatindlæg i trykte og digitale medier blev dagen markeret i et omfang, der understregede, at fokus på kvinders stilling i samfundet stadig er aktuel og relevant i 2020'erne, selv om udtryksformerne og emnerne har ændret sig siden 1700-tallet, hvorfra vi har hentet det tidligste indhold til denne bog.

Afslutning

Hvad vil historikeren i fremtiden sige om danske kvinders liv og vilkår i det 21. århundrede? Historikeren vil nok fastholde, at kvinder og mænd i den vestlige verden var juridisk ligestillede, men at der trods det fandtes en del kvindeorganisationer og digitale aktivister, som satte kvinde- og kønsspørgsmålet på dagsordenen. De vil fremhæve, at Dansk Kvindesamfund, der blev oprettet i 1871, stadig eksisterede, og at kampen for ligestilling mellem kønnene i det 21. århundrede ikke blev opfattet som noget, der kun handlede om lovgivning, men i høj grad også om sprog.

Historikeren vil fremhæve, at danske kvinder uddannede sig længere og mere end danske mænd. Og de vil nok også bide mærke i, at kropsbevidsthed var en stor del af det at være kvinde. At familieformerne i Danmark var præget af, at mange forskellige typer af familieliv var normalt, vil nok også være en del af historien. Derudover vil historikeren sandsynligvis sætte den vestlige kvindes liv ind i en større global og social sammenhæng og vise, at der var store forskelle på at leve som kvinde forskellige steder i verden og som kvinde i forskellige socialgrupper.

Og så vil historikerne ganske givet se på, hvorvidt FN's Verdensmål nr. 5 om ligestilling blev nået. Verdensmål nr. 5 har som underpunkt, at 'der skal sikres universel adgang til seksuel og reproduktiv sundhed og reproduktive rettigheder', men verdensmålet nævner intet om retten til fri abort, som i flere – også vestlige – lande er under pres i disse år. Er fri abort en kvinderet og en menneskeret? De fleste verdensmål har en ambition om at været nået i 2030, men det gælder ikke mål nr. 5 om ligestilling. Er det, fordi ligestilling er et mål, der aldrig kan nås?